

УДК 72 [092] [47+57]

Л.Г.Бачинська,

*канд. арх., професор кафедри основ архітектури та АП КНУБА***МОЇ ВЧИТЕЛІ (М.О.ГУСЄВ, Я.А.ШТЕЙНБЕРГ, В.В.ЧЕПЕЛИК,
В.В.САВЧЕНКО)**

Анотація: запропоновані спогади автора про майстрів української архітектури, що викладали на архітектурному факультеті КНУБА у різні роки, їх педагогічні, професійні та організаторські таланти.

Ключові слова: архітектурний факультет, педагоги, архітектори.

«Учителя, как местные светочи науки, должны стоять на полной высоте современных знаний в своей специальности.

...Только тот учитель и будет действовать плодотворно на всю массу учеников, который сам силен в науке, ею обладает и ее любит...»

Д.И.Менделеев

Майстер, вчитель – це не тільки той, хто повчає, як опанувати певні вміння та навички, навчає певних знань, дає настанови з професійної діяльності, але й той, хто усім своїм публічним життям, вчинками у будь-яких життєвих ситуаціях, ставленням до подій, що приносить буденність і повсякденність, життєвою мудрістю є прикладом для тих, хто поряд. Наші вчителі залишаються у нашій пам'яті як взірці з підручника життя, кожна життєва ситуація заставляє нас згадувати, вшановуючи особистість, і коригувати свої думки, поведінку, окремі вчинки відповідно до прикладу життя вчителя. В моєму житті, дякувати Богові, було багато наставників, які допомогли мені сприйняти життя таким, яким воно є, полюбити архітектуру, свою професію, свою справу, яка з молоду мене не приваблювала.

М.О.ГУСЄВ – мій перший наставник у “дорослому” житті, мій начальник. У 2011 році йому б виповнилося 95 років з дня народження. Його трудовий шлях почався перед війною: у 1939 році він закінчив архітектурний факультет КІБІ з відзнакою, перед війною вступив до аспірантури, а коли почалася війна, пішов на фронт, де отримав тяжке поранення. Одужавши, повернувся у рідний інститут, який на той час евакуювався до м. Куйбишев.

Микола Олександрович присвятив своє життя проектуванню і педагогічній праці. Набувши досвіду проектування у Куйбишеві, він після війни успішно закінчив аспірантуру і в подальшому на протязі 40 років його професійна діяльність була пов'язана з архітектурним факультетом, він працював на посаді асистента кафедри архітектурного проектування, доцента, а згодом професора і

Рис.1. Твори М.О.Гусева: а – Пам’ятний знак викладачам і студентам КІБІ, що загинули у боях Великої вітчизняної війни, 1985 р.;

б – меморіал воїнам-визволителям Києва на Солом’янському цвинтарі;

в – спортивний комплекс КІБІ з плавальним басейном і стадіоном

завідувача кафедри. Він навчав студентів архітектурному проектуванню, керував виконанням дипломних проектів фахівців, викладав курс лекцій “Архітектура громадських споруд”, як науковий керівник підготував 10 кандидатів архітектури [1].

Паралельно з навчальним процесом увесь свій вільний час Микола Олександрович віддавав проектуванню, поєднуючи викладацьку діяльність із проектною. Він був справжнім трудягою. Всі, в тому числі й керівництво інституту, звикли до того, що Микола Олександрович завжди, кожного дня, навіть, незважаючи на відпустку, був на роботі, хоч би у той час, особливо на останнє, почувався і не зовсім здоровим.

Він був автором численних проектів по Україні і Києву. Його творчий доробок знайшов втілення і в споруди різних корпусів інженерно-будівельного інституту, будівництвом якого так опікувався колишній ректор професор Ветров Ю.О. За проект інститутського спортивного комплексу з плавальним басейном і стадіоном, як найкращим у ті часи в Україні, він був нагороджений у 1974 році Знаком 1 ступеню і Золотою медаллю ВДНГ СРСР. За відомий його об’єкт - Музей Миколи Островського у Шепетівці - отримав премію Ленінського Комсомолу (1970-79 р.). Багато уваги, ідей, він як проектувальник віддавав облаштуванню Солом’янського району. Про нього нагадує нам меморіальний комплекс воїнам Великої вітчизняної війни на Солом’янському цвинтарі, пам’ятний знак студентам і викладачам КІБІ, що загинули під час війни, встановлений навпроти головного корпусу у 1985 році. За значний внесок у розвиток української архітектури М.О.Гусев отримав почесне звання Заслуженого архітектора України.

Микола Олександрович – людина скромна, делікатна, стримана, чутка, працелюбна, симпатична, добра, чуйна, з тихим голосом і по-доброму суворим поглядом. Кожне його слово зважене, щоби не образити. Як завідувач кафедри Микола Олександрович очолював перегляди дипломних проектів. Його консультації як викладача-архітектора з приводу студентських студіювань були небагатослівними, на рівні відчуття про задум, а не самого обговорення помилок, але все було зрозумілим, і додаткових пояснень не було потрібно.

Після закінчення КІБІ за розподілом на роботу я опинилася у науково-дослідній лабораторії при кафедрі, яку очолював М.О.Гусев. З його благословення я попала в аспірантуру до Я.А.Штейнберга. Майже не висловлюючись, Микола Олександрович вмів спрямувати людину у житті. Під час поздоровлень його з ювілеєм, коли я вже працювала у деканаті архітектурного факультету, він сказав: “Я спостерігаю за Вашими успіхами”. Ці слова, що відбивали його увагу до колишніх учнів, для мене були високою оцінкою.

Я.А.ШТЕЙНБЕРГ – жива історія, конструктивіст 1920-х років. Він ввійшов в архітектурне середовище в бурхливий час перетворень і гарячих суперечок. Архітектура, покликана відобразити нові соціальні відносини, повинна була зафіксувати прийдешні зміни суспільного буття і трудових звершень. Народившись як фахівець на гребні нової хвилі в архітектурі, Яків Аронович залишився відданим цій справі до кінця свого життя. Говорячи про Я.А.Штейнберга, можна сказати: “Усе життя – в архітектурі!”

За весь свій понад 65-річний творчий шлях, шлях трудової діяльності в архітектурі Яків Аронович проявив себе як чудовий проєктувальник, впевнений конструктивіст-функціоналіст, педагог, організатор, дослідник.

Архітектура 1920-х років тяжко народжувалася у державі, що поставила завдання будівництва міст для робітників. Усілякий тип споруд формувалася як нове, незнайоме явище, питання створення нових умов життя, праці і відпочинку робітників гаряче обговорювалися під час диспутів, дискусій, суперечок, представники протилежних думок бували непримиренними.

У 1925 році Я.А.Штейнберг успішно захистив диплом у Київському художньому інституті, відразу після захисту подав на конкурс свій проєкт Держпрому у Харкові і отримав 6 місце. В наступні два роки працював на будівництві Держпрому – найбільшому будівництві країни. Після цього починається творчий підйом: Яків Аронович багато проєктує, займає високі місця на конкурсах проєктів і заслужено отримує ведучі ролі і посади в архітектурній сфері: у 1928-1934 роках він очолює архітектурний сектор у Індусбуді та Цивільбуді, у 1934-1938 роках очолює проєктну майстерню спочатку Цивільпромбуду, а потім Наркомздорову УССР.

Паралельно Яків Аронович проводить педагогічну діяльність, почавши з вчителя креслення у школі, потім працює у Київському педінституті, Харківському художньому технікумі, Харківському художньому та будівельному інститутах, у 1938-1944 роках – у Київському художньому інституті та, в кінці кінців, з 1945 роки та до останніх днів свого життя – у КІБІ [2]. Любов до креслення і процесу викреслювання, глибоке знання предмету сприяли винаходу ним конструкції трилінійки і формуванню особливої чудової рукотворної графіки Якова Ароновича, котра прикрашала кожний його проєкт.

Напрямок наукової діяльності Яків Аронович обрав у зв'язку з потребами вдосконалення типології житлових будинків. Він був захоплений цією проблемою. Приділяв велику увагу питанням економіки архітектурного проєктування, гігієнічним і функціональним аспектам формування житла, але при цьому завжди підкреслював, що функція і побутові зручності для людини мають першорядне значення, конструкція і форма займають друге місце, естетичні якості – третє, а економіка – це лише інструмент, який дозволяє серед

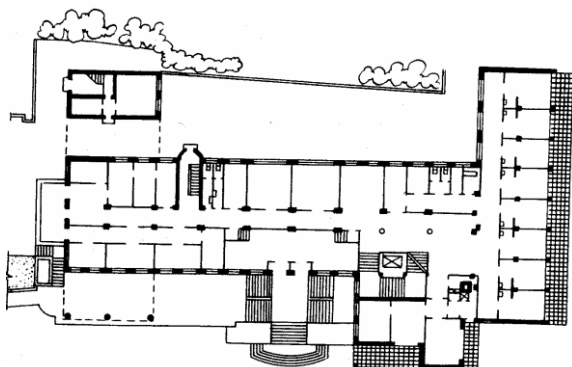
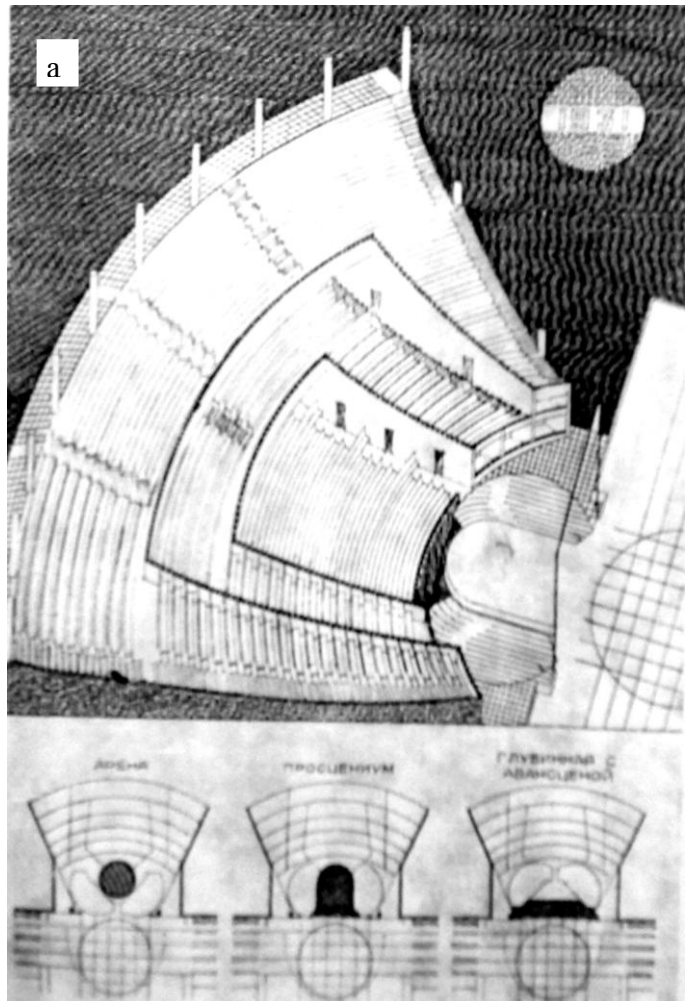

Рис.2. Твори Я.А.Штейнберга: а – проект міжнародного конкурсу Українського державного театру масової музикальної дії у Харкові, 1931 (у складі авторського колективу);

б – санаторій «Україна» у Гагрі (перспектива, план 1 поверху);

в – 5-поверховий 40-квартирний будинок (план типового поверху);

багатьох різноманітних вирішень відібрати економічно вигідне за умов обов'язкового додержання перших трьох позицій. В останні роки свого життя він публікував багато статей, в котрих на запропоновані для будівництва проекти житлових будинків він подавав альтернативні вирішення, де майстерно показував і ліпшу архітектурно-планувальну частину, і більшу економічну ефективність. Яків Аронович опрацював метод компоновання секцій взаємо замінними елементами, що дозволяло урізноманітнити типи квартир, показав, що економічність планування можлива і за складної конфігурації плану, не обов'язково простого та примітивного. Він не тільки був пишучим архітектором-практиком, але й вмів передбачати появу проблем в архітектурі, гаряче відгукувався на злободенні питання. У його публікаціях немає теоретизувань, кожна його стаття – це реальна відповідь на запити часу та нагальні потреби в архітектурі. До останнього він описував результати чергових досліджень у статтях в журналі “Будівництво і архітектура”, ілюстрації до яких підготовляв сам своїми руками у своїй особливій виразній манері: креслення на чорному тлі.

Ще у 1937 році йому було присвоєно звання професора, у 1946 році його обрали членом-кореспондентом Академії архітектури УРСР, у 1956 році він успішно захистив кандидатську дисертацію. Спочатку керував сектором Інституту будівельної техніки АА УРСР, а потім очолив Інститут архітектури споруд. Під його керівництвом опрацьована низка типових проектів житлових будинків, у тому числі і серія 1-480.

Яків Аронович підготував 41 кандидата архітектури, останнім з яким була я. Він завершив роботу над докторською дисертацією з проблем вдосконалення типології житлових будинків, до якої, за його словами, було підготовлено 300 таблиць ілюстрацій, але нажаль, знаходячись у похилому віці, не зміг за станом здоров'я виїхати до Москви, де в той час мусив відбутися захист його наукового доробку.

Він був вірним науково-практичним проблемам архітектури і навчив цього своїх аспірантів, був доброзичливою людиною, дуже терплячою і здатною пробачати всім усе. Світла його голова... Коли аспіранти після консультації йому дякували, він завжди відповідав: “Це я Вам вдячний тому що, щоби я без Вас робив”.

Разом з творчою, педагогічною та науковою діяльністю Яків Аронович завжди знаходився у центрі професіонально-громадського життя: у 1928-1929 роках він очолював Товариство сучасних архітекторів України, яке відстоювало нові тенденції в архітектурі, стояв на позиціях конструктивізму. Багато разів його обирали членом правління Союзу архітекторів СРСР та УРСР, де він активно працював до останнього часу.

Перший етап творчості Я.А.Штейнберга як майстра української радянської архітектури пов'язаний з його діяльністю у напрямку конструктивізму: це проект музичного театру у Харкові, санаторій “Україна” у Гагрі, проекти, що виконані у складі авторських колективів – клубу будівельників у Харкові, Донецького гірничого інституту, цукрового заводу на станції Веселий Поділ, адміністративного будинку на площі Дзержинського та багато інших, реалізованих в будівництві або залишених у проектах. З приводу проекту санаторію “Україна” у Гагрі Я.А.Штейнберг згадував, що колись, відвідавши Союз архітекторів у Москві, побачив велику фотографію корпусу санаторію з позначенням авторів проекту братів Весніних. Скромний Яків Аронович тихо порадив тому, що його працю приписали відомим радянським архітекторам і, тим самим, високо оцінили її якісний рівень!

У 1930-ті роки, коли під впливом нової державної ідеології змінився напрямок у формуванні зовнішнього вигляду архітектурних споруд, відбулася орієнтація на декоративізм, історизм в архітектурі, Яків Аронович вивчав класичну спадщину замальовує пам'ятки архітектури, але використовує декоративні деталі тактовно і вміло, з притаманною йому делікатністю, не перевантажуючи запроектовані об'єкти і зберігаючи конструктивно-технічну сутність остову. Як і раніше, він багато проектував житлові і громадські будівлі (міське житло, замські котеджі, гуртожитки, електростанцію, поліклініку), опрацьовував конкурсні проекти (1933 р. – Урядовий майдан у Києві – 1 місце. 2 премія; Київський річковий вокзал – 1 премія; 1936 р. – споруда Верховної Ради УРСР, 1939 р. - промислові підприємства у Донецьку; 1944 р. – проект планування і забудови Хрещатика) тощо.

Останній третій етап творчого шляху Я.А.Штейнберга був зв'язаний з проектуванням житлових будинків, орієнтованих на індустріальні методи спорудження, приміром, за проектом 5-поверхового 40-квартирного будинку було збудовано біля 2 тисяч будинків у обласних центрах України та за її межами.

Свого часу в кінці 1940-х років він пережив загальну тенденцію гоніння інтелігенції (В.В.Чепелик з сумом розповідав про ці події). Оце приниження, яке відбувалися під час публічного покаяння на сцені актовій зали, навчило Якова Ароновича мудрості, і на все життя для нього на будь-яке обговорення дій влади було накладене “табу”.

Він любив книги з архітектури, зібрав чималу бібліотеку, де найцінніші для нього зберігалися у декількох примірниках. Був дуже уважним до аспірантів, допомагаючи їм на перших порах у написанні статей і матеріалів дисертації. Уважно вчитував текст, акуратно коригував його своїм красивим бісерним почерком, проставивши дату та підпис. Працюючи без відпочинку

сам, вимагав того ж і від учнів. У студентській аудиторії під час консультацій з архітектурного проектування Яків Аронович, невеличкого росту, обліплений студентами з усіх боків, був непомітним.

Розмірковуючи над певною проблемою, він поволі починав розмову на тему, що його цікавила, з колегами, бажаючи перевірити правильність свого перебігу думок. І, задоволений, продовжував працювати далі. Його доповіді, статті були дуже ґрунтовними за змістом, усіляка критична оцінка висловлювалася точно, але достатньо дипломатично, щоби жодного разу не принизити гідність співрозмовника.

Охоплений предметом, темою лекції, Яків Аронович нібито бесідував із студентами, але його тихий голос, природжена інтелігентність і делікатність в поведінці, у надто нечастих випадках стикаючись з певними грубощами молоді від невихованості і невміння себе контролювати у колективі, викликали розгубленість і нерозуміння з боку лектора.

Коли він вимушений був піти на пенсію, а це сталося у 82 роки, він відірвався від студентського вирію, швидко згаснув і напередодні свого 85-річчя непомітно помер.

В.В.ЧЕПЕЛИК – мій перший викладач, що навчав мене архітектурі у студентські роки, він читав лекції з основ архітектурного проектування, пояснюючи “ази” першокурсникам. В одному з завдань, що виконувалися на окремих “форматках”, запропонував обміряти свої меблі і накреслити їх, позначивши основні параметри. На моїй форматці на зображенні в плані двоспального ліжка шириною 2,10 м я побачила три фігури червоним олівцем. У Радянському Союзі таких широких ліжок, як у колишній НДР, не було. Це був перший епізод, який запам’ятався на все життя. Потім були ще довгі роки спілкування під час студентського навчання на архітектурному факультеті, навчання в аспірантурі і під час опанування основ викладацької діяльності.

Віктор Васильович народився у 1927 році, до війни закінчив семирічку, потім працював маляром на будівництві. Після війни навчався у Київському технікумі цивільного будівництва, котрий закінчив з відзнакою і був рекомендований для подальшого навчання в інституті (1948-1954 роки), потому була аспірантура під керівництвом професора Я.А.Штейнберга.

Характерною рисою В.В.Чепелика була нескінченна допитливість, ґрунтовність у роботі, зацікавленість, намагання охопити все, що його приваблювало (знання, наука, практична діяльність, живопис та багато іншого), бажання глибоко проникнути у все, чим він займався. Його відношення до справи (попри все архітектурної справи) можна було б назвати як “сумлінність”, коли б це слово не містило певний зміст вимушеності, вірніше сказати – надзвичайна захопленість та відданість обраній науковій темі.

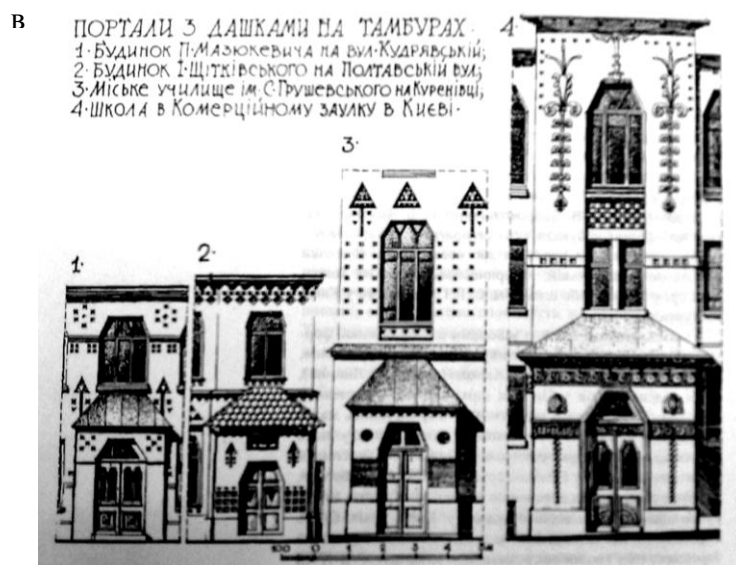
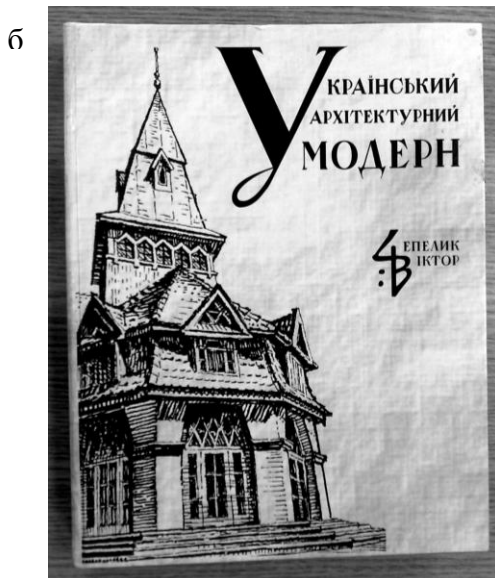
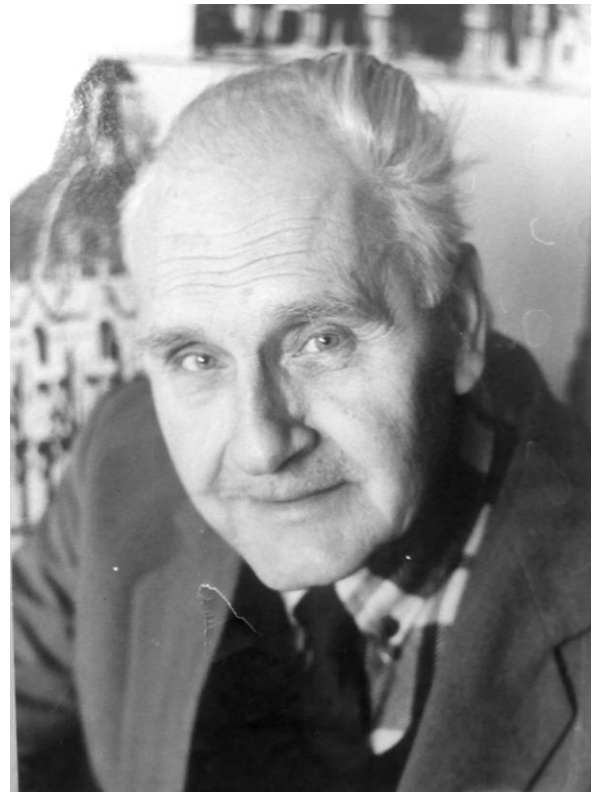

Рис.3. Твори В.В.Чепелика: а – об’ява про лекцію-зустріч В.В.Чепелика із студентами архітектурного факультету у гуртожитку архітектурного факультету;
б – наукова монографія «Український модерн» (посмертне видання);
в – рисунки В.В.Чепелика – ілюстрації до монографії

Це був вчитель, який був відданим українській національній ідеї, національній культурі і, особливо, архітектурі. Він висунув у своїй, нажаль, недописаній і незахищеній докторській дисертації надто важливу для України тему “Формування вітчизняної архітектури у кінці 19-го – на початку 20-го століть”, де поставив собі завдання з’ясувати особливий шлях української національної архітектурної школи, яка складалася з декількох досліджених ним напрямків. Багато сил він доклав на розшукування, обґрунтування та пропагування національної своєрідності української школи тієї пори. Його наукові праці з творчої національної спадщини багато часу відкидалися, йому відмовляли у публікаціях. Але це не заважило йому, не збило з обраного шляху.

Він був справжнім істориком. Коли на кафедрі до кінця року формувався науковий звіт про виконану членами кафедри НДР, розділ Віктора Васильовича нібито випадав із загальної прикладної кафедральної теми і своїм величезним об’ємом, і змістом, і манерою письма.

Надзвичайно захоплений цією темою, він її пропонував у своїх публікаціях, лекціях і просто під час спілкування із студентами. В.В.Чепелик був чудовим педагогом, який завжди був готовий донести усе, що знав до учнів. Він влаштовував архітектурні вечори у гуртожитку, зустрічі-бесіди із студентами, об’яви ним готувалися власноруч. Пізно ввечері можна було побачити у спустілому корпусі архітектурного факультету Віктора Васильовича, який щось розповідав, розтлумачував комусь з студентів, не турбуючись про час, про те, що попереду ще довгий шлях додому. Він завжди щиро і щедро ділився знаннями із студентами і колегами. Віктор Васильович навчав нас любити архітектуру і особливо українську національну архітектуру.

Як чудовий методист, він багато зробив для рідного університету і на посаді заступника декана, і голови методичної комісії, котру очолював протягом 17 років (завдяки йому у програмі навчання архітекторів з’явився курс лекцій “Історія української архітектури”, він приймав участь в опрацюванні 9 навчальних планів). У 1984 році його обрали за конкурсом на посаду завідувача кафедри рисунку та живопису, де він узявся за реорганізацію навчального процесу. Він часто повторював: “З майстерень кафедри рисунку необхідно викинути усі стільці, щоб студенти працювали з напруженням, а не розслаблено!” Кафедра його ідей реформування не сприйняла.

Віктор Васильович завжди цінував своїх вчителів і талановитих колег, часто згадував їх добрим словом. Пригадую, як мене вразив на виставці його праць, що була організована у приміщенні біля деканату (нашій “стекляшці”) з приводу ювілею, куточок, присвячений його вчителям: їх портрети, намальовані власноруч, обрамлені вишиваним рушничком.

Надзвичайно вимогливий до себе, він був вимогливим і до студентів,

захоплений українською архітектурою, він був непримиренним до байдужих, лінивих учнів, вимагав високої якості студентських праць так само, як і лекції і будь-які інші види занять Віктора Васильовича відрізнялися не абиякою якістю.

Сам будши скромною людиною, не розумів тих, хто полюбляв шану. Ще з 1-го курсу я запам'ятала його слова: “Архітектори розподіляються на дві категорії: одні сидять у президії, інші – працюють!” Ще молодий викладач (у 1966 році, коли я навчалася на 1-му курсі Віктору Васильовичу було усього 39 років), він мав незаперечний авторитет серед студентів. По закінченні праці над дисертацією, коли Я.А.Штейнберга, мого наукового керівника, вже не було з нами, я попросила Віктора Васильовича почитати першу редакцію моєї роботи. Він зробив це, як завжди, з усією відповідальністю, кожне його слово було цінною рекомендацією, яку я засвоїла. Він був справжнім наставником!

Після закінчення аспірантури у 1980 році, завдяки В.В.Савченку, мене залишили на кафедрі основ архітектури. Я опинилася у майстерні, якою керував Віктор Васильович, мені пощастило пропрацювати декілька років під його керівництвом, хоча настанов з його боку практично не було, тільки, коли питаєш... Він виховував прикладом.

Мене вражали композиції робіт його студентів, завжди оригінальні, витончені, зі смаком, майстерно виконані захопленою людиною.

Мої спостереження за працею Віктора Васильовича, навчання у його школі допомогли потім знайти свій шлях у графічних працях, у виготовленні кольорових відмивок перспективи пам'яток архітектури.

Переживаючи за справу, Віктор Васильович інколи припускав різкі темпераментні висловлювання на кафедрі, на які за молодих літ я ображалася, приймаючи це на свій рахунок. Він, не розуміючи причину моєї поведінки, колись сказав: “Вам треба обрости товстою шкірою, якщо Ви працюєте в деканаті?”.

Незадовго перед тим, як його не стало, я прибігла на кафедру з невідкладних деканатських справ, Віктор Васильович стояв у коридорі, зробив крок назустріч, збираючись щось сказати, але побачивши мій напружений вираз обличчя, відступив назад. Це був останній день його перебування в університеті. Пізніше я дізналася, що саме у цей день під час лекції він попрощався зі студентами свого потоку. Розуміючи, що більше не повернеться, він передав на кафедру пакет екзаменаційних білетів з докладними інструкціями для тих, хто його замінить.

В кінці своєї біографії, написаної ним у вільній формі на прохання директору НДІТІАМу Дьоміна М.М. для видання до ювілею В.В.Чепелика бібліографічного покажчика його творів з теорії та історії архітектури, Віктор Васильович відмічав: “Оглядаючи свій творчий доробок і співставляючи його з

тим, що опубліковано, з жалем констатую, що він є подібним до айсберга, в якому видимою для світу є лише 1/10 частина, а 9/10 лишаються схованими від ока людського...” Згадуючи своїх вчителів, він, вже будучи почесним доктором НДІТІАМу, дійсним членом Української Академії архітектури, записав: “На жаль, в кінці життя можу засвідчити, що я далеко не у всьому був вдалим учнем, бо те, що я зробив, здається далеким від довершеності їх творів і тому вони для мене і надалі залишаються недосяжними взірцями не лише мистецької творчості, але й свідомого громадянського слугування Рідному Краєві і нашому Народові [3, С.356].”

В.В.САВЧЕНКО з’явився у КІБІ у той час, коли я навчалася на 5 курсі, очолив кафедру Основ архітектури і викладав у нас один із спецкурсів з архітектури громадських споруд. Враження від його лекцій були складними: цікавий матеріал Віктор Володимирович розповідав злегка відсторонено від непосидючої аудиторії.

Вже працюючи, я попала на кафедру основ архітектури завдяки навчанню в аспірантурі під керівництвом Я.А.Штейнберга. Робоче місце мого наукового керівника знаходилося в кабінеті завідувача кафедри, і він часто мимоволі був присутнім при наших бесідах. Коли Яків Аронович пішов на пенсію, пообіцявши довести керівництво аспірантами, Віктор Володимирович часто розпитував, як йде робота, ми з ним обговорювали подробиці моїх наукових досліджень, саме тому після смерті Якова Ароновича, я написала заяву з проханням призначити В.В.Савченка моїм керівником.

На жаль, мені мало що відомо про професійну долю В.В.Савченка. Казали, що в наш ВНЗ він прийшов після поїздки у Японію; знаходячись на посаді професора і завідувача кафедри, він захистив докторську дисертацію, став дійсним членом Всесоюзної академії мистецтв; був чудовим художником-акварелістом, за манерою письма його можна вважати представником академічної школи у графіці. Академічним був увесь його вигляд.

Віктор Володимирович відрізнявся делікатністю, інтелігентністю, він вмів бути завжди рівним, доброзичливим, ввічливим навіть с тими, хто з незрозумілих причин відверто його недолюбливав. Свого часу він зазнав надто важкий період, але зовнішньо ніколи не подавав виду, лише одного разу, коли він важкою ходою йшов на роботу засніженою доріжкою, я крізь вікно аудиторії першого поверху побачила, який тягар він носив у собі.

Віктор Володимирович у своїй інтелігентності був на диво демократичним. У його присутності з’являлося відчуття спокою, того, що усе діється правильно, і не буде суворого осудження з боку керівництва. Він зламав принцип “не приймати жінок на кафедру!”, котрий як непорушний закон існував на архітектурному факультеті. З ким би не спілкувався В.В.Савченко,

це завжди відбувалося у шанобливій манері. Він порушив ще один принцип “не допускати до керівництва дипломним проектуванням недосвідчену молодь!” На кафедрі було багато молодих людей, які “роїлися” навколо завідувача. Певна демократичність стосунків, що підтримувалася у колективі завідувачем кафедри, забезпечила аспірантам можливість пропонувати власні теми для дипломного проектування і керувати разом з провідними викладачами заради спільного зі студентами обмірковування способів впровадження наукових висновків у проектування. Сам Віктор Володимирович непомітно спостерігав за процесом консультацій, щоби своєчасно виправити можливі прорахунки.

В.В.Савченко постійно щось проектував, вивозив свої проекти на затвердження, погодження, отримував замовлення на спроби виконати проектні пропозиції за реальними темами під час навчального процесу. Студенти були залучені до змагання на найкращий проект, у конкурси, розуміючи серйозність праці, що виконувалася за заявкою певних організацій, подавали на розгляд хороші результати проектування.

Кафедра у той час була великою, різноманітною за віковим складом, кожний був індивідуальністю, відрізнявся особливостями мислення, поведінки. Кафедра жила кипучим життям: це був дружній колектив, який разом проводив вільний час, організовував зустрічі на квартирі з приводу свят, днів народження, поїздки на Дніпро, у ліс. Віктора Володимировича з нами ніколи не було. Він і в цих випадках нібито не керував кафедрою, насправді очолюючи її. Незримо він завжди був присутнім, ми про нього згадували, інколи ображались, що його немає з нами. При його демократичності між членами кафедри і завідувачем була допустима для підтримання його авторитету дистанція. Напередодні великих свят на столі кожного співробітника з’являлася листівка, написана власноруч Віктором Володимировичем і якійсь персональний сувенір.

Періодично несподівано для усього колективу на нас “падало” завдання “згори”, коли необхідно було терміново, просто на наступний ранок, щось підготувати, оформити. Віктор Володимирович без будь-яких звернень до нашої совісті, мовчки одягав білий робочий халат, брав у руки фарби, пензлі і починав працювати. Природно, що ми не могли його підвести і залишалися допізна, аби виконати роботу. На наш жаль, коли наш складний колектив дозрів як єдине ціле, Віктор Володимирович пішов з університету...

Кожний з моїх вчителів чомусь навчив мене: кожний - своєму. Бувши різними, усі вони були працюючими і працездатними, скромними і вимогливими до себе, вірними своїй професії і молоді душею, були прикладом, усе робили своїми руками, опановували науку, були відданими архітектурі,

проектуванню і вирішенню наукових проблем і ділилися цим з учнями. Наші педагоги завжди були зайняті справою і, тим самим, викликали пошану. Звідси народжувалося бажання відповідати, підростати (“рости над собою”, як казав В.В.Чепелик), трішечки бути схожими. Усі вони були людьми скромними, без претензій, навіть, байдужими до різних повсякденних потреб. Слава Богові за ці події-зустрічі в моїй долі, подаровані мені на протязі життя!

Хочеться добрим словом згадати й інших моїх вчителів і колег, яких вже немає, але кожний з котрих залишив по собі коштовний слід у скарбниці моєї пам’яті: це тонкий психолог-експериментатор на ниві КІБІ канд.арх., професор ЛОШАКОВ І.Й., який навчаючи архітектурному проектуванню студентів, використовував найрізноманітніші прийоми активізації навчального процесу: наприклад, підтримувати лідера серед студентів у групі або, коли його немає, створити такого; силами студентів провести оцінку своїх архітектурних проектів; на кожне заняття пропонувати нове завдання для студентів відповідно до теми проекту; знайти способи допомогти тому, хто відстає, і вселити в нього впевненість у своїх силах та вміннях і багато інших. Це й вимогливий академіст педант докт. арх., професор ХОРХОТ О.Я., заслужений архітектор України, голова єдиної на той час в Україні спеціалізованої ради по захисту кандидатських дисертацій, котрий разом з вченим секретарем канд.арх., доцентом Євдокимовим М.П. прославилися у науковому світі на весь Радянський Союз своєю принциповістю та вимогливістю. Це й канд.арх., доцент ВАСИЛЕНКО Л.В., якого не можна не оцінити за його допитливість, надмірну критичність на рівні нігілізму, котра мобілізувала на працю, народжувала бажання зробити щось краще, довести спроможність. Це й канд.арх, доцент, заслужений архітектор України СИДОРЕНКО О.О., творча особистість, надзвичайно делікатна і скромна людина, це й войовничий критик, але чудовий український архітектор ОНАЩЕНКО В.М. і багато, багато інших! Світла їм всім пам’ять і низький уклін!

Особливо цінними і повчальними є риси характеру кожного з цих славетних архітекторів-педагогів сьогодні, коли наше життя втрачає морально-етичні і професійні орієнтири.

Література:

1. Видатні вчені КНУБА: Незабутній учитель. – Архітектура і будівництво. – К.: КНУБА, 2006. – С.4.
2. Лебедев Г.А. Архитектор-художник Яков Аронович Штейнберг./Строительство и архитектура. - №5, 1977. – С.26-31.
3. Чепелик В.В. Український архітектурний модерн. /Упорядник З.В.Мойсеенко-Чепелик. – К.: КНУБА, 2000. – 378 с.